

Samenvattingen van de vier beloftevolle praktijken

Bijlage bij de uitnodiging voor 17 juni 2021 in het kader van het EU Ruralization project (www.ruralization.eu)

Willem Korthals Altes, Maarten Koreman, Marjolein Spaans (TU Delft)

1. Culturele festivals

Culturele festivals in het Oldambt: Een positiever imago voor een perifere regio

Het Oldambt, gelegen in het Noordoosten van Nederland, heeft een recente geschiedenis van bevolkingskrimp en een minder positief imago. Desondanks ontwikkelden of verplaatsten zich in het voorbije decennium vier hoogwaardige culturele festivals in of naar het Oldambt. Deze festivals verbeteren het culturele aanbod en creëren een positiever imago voor het gebied. Op de lange termijn kan dit bewoners, bedrijven en banen aantrekken. Hierdoor versterkt ook de aantrekkelijkheid van het Oldambt voor jongeren. Pura Vida, Waterbei, Festival Hongerige Wolf en Grasnepolsky hebben verschillende achtergronden en doelen, maar delen het verlangen tot een hoger kwalitatief cultureel aanbod in en het versterken van het imago van het Oldambt. Tot dusver trokken zij meer toeristen naar het gebied en hielpen ze het imago iets te verbeteren. De festivals richten zich niet op jongeren, maar maken het gebied wel aantrekkelijker voor dertigers en veertigers. Bovendien zijn het doorgaans initiatieven van lokale bewoners en nieuwkomers op het platteland, die hun activiteiten laten aansluiten bij de unieke sociale en culturele geschiedenis van het Oldambt. De provinciale en lokale overheid ondersteunen de festivals, die zich welkom voelen in het Oldambt. Om die redenen is deze praktijk het best verplaatsbaar naar gebieden die ook een actieve bevolking, unieke geschiedenis en welwillende overheden hebben. Covid-19 bedreigt wel de toekomst van de festivals. Om dit unieke en kwalitatief hoogstaande aanbod aan culturele festivals te behouden, is het daarom belangrijk dat de provinciale en lokale overheid hun ondersteuning de komende jaren doorzetten.

2. Vrijkomende agrarische bebouwing

The Green East en De Mouthoeve: commerciële herontwikkelingen van vrijkomende agrarische bebouwing

Nederland kampt met toenemende leegstand in agrarisch vastgoed, ook wel bekend als Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB-locaties). Dit zorgt voor verloedering van buitengebieden en maakt de omgeving een minder attractieve vestigingslocatie. Commerciële herontwikkeling van VAB-locaties kan helpen dit probleem op te lossen, doordat leegstaande gebouwen een nieuwe functie krijgen en er werkgelegenheid ontstaat. The Green East in Raalte (Overijssel) en De Mouthoeve in Boekel (Noord-Brabant) zijn voorbeelden van zulke commerciële herontwikkeling van VAB-locaties. The Green East is een centrum voor startups in de agrofood industrie. De Mouthoeve is een winkelcentrum met authentieke speciaalzaken aan de dorpsrand. Beide voorbeelden brachten nieuwe ondernemers en banen in de omgeving. The Green East biedt ruimte aan meerdere startups die banen bieden aan hooggekwalificeerd personeel. Zonder dit initiatief hadden deze bedrijven en hun personeel zich niet in Raalte gevestigd. De Mouthoeve herbergt een groot aantal kleine bedrijven, met voornamelijk jonge en/of vrouwelijke ondernemers als eigenaar. Deze zouden zich zonder dit initiatief niet in Boekel vestigen. De planologische regels in de meeste Nederlandse gemeenten maken het moeilijk om VAB-locaties commercieel te herontwikkelen. Deze voorbeelden laten echter zien dat in sommige contexten, mits er een goed plan is en de gemeente zich flexibel opstelt, commerciële herontwikkeling van VAB-locaties kunnen zorgen voor vitaliteit en verjonging in een plattelandsgedebied.

3. Boerderijen met sterke burgerparticipatie

Herenboeren Land van Weert en De Wassende Maan als voorbeelden van nauw betrokken burgers bij boerderijen

Herenboeren Land van Weert (Zuidoost-Nederland) en De Wassende Maan (West-Vlaanderen) laten op verschillende wijzen zien hoe burgers die gezond geproduceerd lokaal voedsel belangrijk vinden, betrokken kunnen worden bij een boerderij. Herenboeren Land van Weert is gebaseerd op een landelijk concept met de volgende kenmerken: een boerderij van 20 ha. om 200 huishoudens te voeden met groenten, fruit en vee op natuur-inclusieve basis; mede-eigendom via een lokale coöperatie; een eenmalige inleg en wekelijkse contributie; toegang tot land via pacht en de boer in dienst van de landelijke organisatie. De nationale organisatie lanceerde het idee en dient als nationale belanghebbende bij het promoten van het concept op nationaal niveau. Het ondersteunt lokale initiatieven met een gestructureerde aanpak naar de start van de productie van een lokale boerderij en ondersteunt hen tijdens de exploitatie. Land van Weert is een van de eerste lokale boerderijen. De Wassende Maan is een Vlaamse pionier in biologische landbouw met burgerbetrokkenheid die uitgroeide tot een professionele biodynamische boerderij met abonnementen op bioboxen en een bioshop. De organisatie is hybride: een vereniging zonder winstoogmerk (vzw) met beperkt grondeigendom en de vrijwilligersstructuur en een coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (cvba) met aandeelhouders en de tewerkstelling van personeel. Het boerenteam is in dienst van de cvba en dient als kweekvijver voor jongeren met interesse in biologische landbouw. Het grootste deel van de grond wordt gehuurd of gepacht. Belangrijke thema's in de voorbeelden betreffen organisatievorm, positie van de boer als werknemer, aanvullende vaardigheden voor boeren en de toegang tot grond.

4. Boerderijdiversificatie bij opvolging

Biohoeve Hof te Muizenhole en De Speiboerderij als voorbeelden van boerderijdiversificatie bij opvolging

Tijdens het opvolgingsproces kiest een toenemend aantal opvolgers ervoor om hun landbouwincome te diversifiëren. De twee voorbeelden in de Vlaamse Ardennen behouden beide na opvolging hun hoofdincome uit landbouwproductie. De belangrijkste reden voor diversificatie is om een meer winstgevende basis te bieden voor de opvolger(s) door producten een meerwaarde te geven waarvoor klanten bereid zijn meer te betalen en/of door risico's te spreiden om operationele zekerheid te bieden. Hof te Muizenhole schakelde bij de opvolging over van traditionele naar biologische landbouw. Er werd besloten tot verdere gespecialiseerde GPS mechanisatie. Het ras van de vleeskoeien werd vervangen om beter aan te kunnen sluiten bij de biologische aanpak. De zoon is nu enig aandeelhouder en concentreert zich op de teelt en innovatieve technieken. De vader is nog steeds actief en levert een bijdrage aan de verkoop, marketing en administratie. De Speiboerderij voegde biologische melkgeiten toe aan het bedrijf en breidde de eigen verwerking en verkoop uit toen zoon en dochter zich bij het bedrijf voegden. Vóór de opvolging had het bedrijf alleen biologische melkkoeien. Momenteel wordt het bedrijf door drie personen geleid, waarbij de vader verantwoordelijk voor de koeien en de opvolgers voor de geiten, thuisproductie en verkoop en administratie. De diversificatie in deze voorbeelden vereiste aanvullende vaardigheden op het gebied van technieken en afzetmarkt en marketing. Bij het besluitvormingsproces van diversificatie is extern advies over afzetmarkt, technieken en administratie nuttig. Een ander aandachtspunt is om bij opvolging een toekomstbestendige organisatie van het boerenbedrijf neer te zetten met een verdeling van verantwoordelijkheden tussen ouder en opvolgers. Dit ook in het licht van het regelen van de financiën met de andere broers en zussen in het gezin.